

3.

A KANAPÉ KALANDJAI

Sok lakásban megtalálható bútordarab a *kanapé*. Voltaképp széles, több személynek való ülőbútor. Szükségből aludni is lehet rajta; a voltaképpen ágytól főképp az különbözteti meg, hogy többnyire kárpitozott háttámlája és karfája is van. A mai áruházi kínálatban ez a bútordarab sok esetben néhány egyszerű mozdulattal valódi fekvőbútorrá alakítható át.

A nemesi, majd a polgári szalonok tartozékkaként honosodott meg nálunk a kanapé, nagyjából egy időben a *rekamié*val és a *sezlon*nal. Az előbbi személynévből ered: Madame Récamier, egy dúsgazdag bankár gyönyörű és ragyogó szellemű ifjú felesége csináltatott féltámlás ülő-fekvő bútorokat párizsi szalonja számára, ahol a kor művészeti és politikai életének kiválóságait látta vendégül a napóleoni időkben. A sezlon is támlás bútor volt kezdetben, ahogy a neve mutatja: francia *chaise-longue*, azaz 'hosszú szék'. A kiejtésből [sezlong] nálunk a véghangzó lemaradt, és már hosszú ideje az egyszerű pamlagot illetjük ezzel a névvel.

A kanapé nekünk – itt és most – nem bútor mivoltában fontos, hanem a nevének a története miatt. Hozzánk a német *Kanapee* formában került, a németek pedig a francia *canapé* kiejtése szerint formálták meg a saját megnevezésüket.

Német közvetítéssel átvett francia szó: ilyenekről elmondhatni, hogy tele van velük a padlás. Nemcsak a bútorok között (a fenti kettő mellett ott van egyebek közt a *toalett*, a *komód*, a *sifonér*), hanem roppant széles körben. Vegyünk néhány példát csak a divat és, mondjuk, a konyha szókincséből: *trikó*, *blúz*, *pantalló*, *komplé*, *krepedsin*, *zsabó*, *dekoltázs*, *rúzs*, *sikk*, *bross*, *bizsu*, illetve *séf*, *büffé*, *ragu*, *kotlett*, *frikandó*, *szósz*, *marinád*, *majonéz*, *briós*, *likőr*.

Az sem ritkaság, hogy egy francia szó latin eredetre vezethető vissza, elvégre a francia a népi latin közvetlen folytatója, akárcsak az olasz, a spanyol, a portugál és néhány más nyelv.

A *canapé* eredetét is könnyű megtalálni az ókori latinban: *conopium*. És vajon mit jelentett ez a szó a rómaiaknál? Nem mást, mint szúnyoghálót, később pedig szúnyoghálóval védett ágyat!

Itt azonban nem érdemes megállni, mert ez a szó nem Itáliában látta meg a napvilágot, hanem a görög nyelvben jött létre, és pedig *kónópeion* alakban. Minden amellet szól, hogy az egyiptomi görögben keletkezett, mert ott lehetett szükség erre az elmés találmányra. Ott, ahol évente, amikor az életet adó Nílus áradásai elapadtak, sártenger maradt a nyomukban. El lehet képzelni azt a szúnyoginváziót, amelytől az ott élőknek szenvednie kellett. Egyetlen nyugodt éjszakájuk se lehetett volna az ilyen hálós ágy nélkül.

Nem is csoda ezek után, hogy ez a *kónópeion* a *kónópsz*, azaz 'szúnyog' szó származéka.

Ezzel talán el is értünk célunkhoz, elvégre a szúnyog az szúnyog, a *kónópsz* az *kónópsz*, és kész.

Vagy mégsem?

Nem, mert ha jól megnézzük, a *kónópsz* összetett szó!

Az első tagja a *kónosz*, azaz 'kúp'. Számunkra nem egészen ismeretlen szó, mert a mértanban és egyes műszaki szerkezeteknél, latinos *conus* származéka nyomán, *kónusznak* mondjuk a kúpot vagy a kúp alakú alkatrészt.

A második elem az *ópsz*, ami arcot jelent. Ennek egyes származékai, például a *szinopsis* és *optikus* a mi nyelvünkbe is eljutottak.

Végül tehát kiderült, hogy a görögök a szúnyogot *kón-ópsz*nak, „kúpos arcúnak” nevezték.

Aki erős nagyítóval megnéz egy ilyen vérszívó bestiát, igazat fog adni a görögöknek: tényleg kúpos képű!

Igen ám, de hol volt nagyító kétezer évvel ezelőtt?

Ezek szerint a görögök nagyon éles látással bírtak!